

ANTE, AZ ERDÉSZ

1.

Ki mondja, hogy a kutya az ember legjobb barátja? S hogy a macska a leghűségesebb a házhoz? Ez csak addig van így, míg a kutya el nem kezd fejvesztve rohanni a szukák után, s míg a macska el nem kezd óbégatni a tetőn. Gazdáik ekkor, ha meg akarják őrizni háziállataik barátságát és hűségét, kénytelenek kiheréltetni őket.

A fa a leghűségesebb hozzánk, haláláig, halálunkig, egyszóval mindvégig, holtomiglan-holtodiglan. Mindaddig, amíg a fa s az ember helyet nem cserélnék: míg ki nem emelik földjéből a fát, s míg el nem földelik az embert.

Nincs abban semmi különös, hogy az ősi népek, akik mindenben az élet csodáját látták, s a túlnani üzent nekik mindenből, istenítték az egyenes derekú, méltóságteljes fát. Mi minden lehetett azokban a magas lombkoronákban, ugyan mit susogtak, mormoltak? Érdemes volt erőfeszítéseket tenni, s pedzeni a titkot.

Valaha mindenki tudta, hogy a nagypapa az unokának ülteti a fát – ma felgyorsult az élet. A favágás is.

Tudni véljük, hogy mi a fa, ámbár csupán a lombját és a törzsét látjuk. A gyökereit csak akkor, ha utunkat állja.

Makovecz Imre, az építész, különös hőstettre vetemedett, valamennyiünk helyett. Kiásott a földből egy nagy fát, vízagyúval lemosta a gyökereit, s így, lecsupaszítva, a szemünk elé helyezte, hogy láthassuk a rejtett, alsó részét is. Kiderült, hogy a fa tökéletes egyensúlyt képez: amekkora a lomb, akkora a gyökérzet is, mely el van rejtve a szemünk elől. Ahhoz, hogy megpillanthassuk, meg kell ölni az élő fát. Ezt a „büntettet” az építész követte el helyettünk, „nemtelen” művét pedig kiállította a sevillai kiállításon (1992): felfedezett számunkra egy másik világot, azt, amelyben úgy mozogtunk, hogy voltaképpen nem is láttuk.

2.

Ante Marinović szobrász és festő nem vázlatfüzettel a kezében járkal a világban, s nem torpan meg a kiválasztott fák előtt, hogy lerajzolja őket. Őt nem érdekli a fa portréja. A lombok érdeklik megszállottan, nem tud nélkülük élni, lerajzolt fái a személyes naplóját alkotják. Ámde minden fája a fejből vétetik, kezének segítségével. Fejtől a kézíg és kéztől a fejig. Ha a szem bármit lát, akkor az a vázlatfüzet lapja. Marinović nem a bolyongásairól ír, hanem a fákat jegyzi, pontosan tudja, hol s mikor rajzolta le őket – csak azt nem tudja, látta-e valamelyiket. A fák rajzolása végtelen folyamat.

Marinović a fa föld fölötti részét rajzolja, nem kukkant alája, a gyökerek továbbra sem látszanak, a fa él, és semmi sem veszélyezteti.

Marinović eddig közel kétezer falombot rajzolt le, csoda, hogy nem tévedt el ebben a rengetegben. Ki kell őt nevezni saját őserdejének tiszteletbeli erdészévé. Megérdemli.

3.

És még a fa sem mindig hűséges hozzánk. Az a fa áll hozzánk legközelebb, amely mellett cseperedtünk, amelyet őriz az emlékezetünk. Az a fa már nem létezik, ámde él az emlékezetünkben.

Vagy egy olyan fa, amelyet valaki ábrázolt. Pláne, ha lefestett. Az emlékezetbeli fát mindig magunkkal hordjuk. A lerajzolt fát is mindig magunkkal vihetjük. Nem kell őt kiszakítani a földből, az életből, az ilyen fa teljes életet él, mi több, velünk együtt növekszik, eltéphetetlen részünk gyanánt.

Mostantól kezdve a szerbeknél Marinović fáitól elválaszthatatlan Hamvas Béla opuszának élete. Hamvas pedig így szól: „A fa a földdel, az étellel ölelkezik, s benne a két nem állandó ölelésben tartja egymást s egymásba olvasztja mézét. Ez a fa mélyen erotikus volta – ezért benne a csábítás, ezért a nyugalom, ezért a gyengeség, ezért az erő, ezért a csendes, puha tenyészet, az áradó élet – two ways and one will, két út és egy akarat.”

(Radics Viktória fordítása)